

In **Spraakwater** spreekt iemand – van BN'ers tot politici en van sportvissers tot wetenschappers – zich uit over thema's rond vis en sportvisserij. Deze maand is dat **Wouter van der Heij**, mariene ecooloog bij de Waddenvereniging en projectleider Swimway Waddenzee.

TEKST: JORAN BAL > BEELD: JANNY BOSMAN

SWIMWAY WADDENZEE

Het gaat niet goed met de visstand van de Waddenzee. Om daar verandering in te brengen inventariseert het Swimway Waddenzee project – waar ook Sportvisserij Nederland aan meewerkt – hoe vissoorten in verschillende fasen binnen hun levenscyclus gebruikmaken van dit unieke natuurgebied. Op basis van die kennis kunnen beheer- en herstelmaatregelen worden ingesteld die tot herstel van de visstand kunnen leiden.

Wanneer is welke vissoort waar en waarom zijn ze daar precies? “Op deze basale ecologische vragen konden we geen goed en duidelijk antwoord formuleren. Terwijl informatie over hoe vissen de Waddenzee gebruiken noodzakelijk is voor een goed beheer van de visstand”, legt Wouter van der Heij kort en krachtig de essentie van Swimway Waddenzee uit. In dit vijf jaar durende project wordt daarom intensief gemonitord hoe vissen komen en gaan, welke delen van de Waddenzee worden gebruikt en welke functies bepaalde gebieden hebben voor vis. Van der Heij: “Aan het eind van dit project kunnen we – na met die informatie te hebben gestoeid –

goede adviezen geven voor een beter beheer van de visstand in dit unieke natuurgebied.”

goede adviezen geven voor een beter beheer van de visstand in dit unieke natuurgebied.”

VERSCHILLENDE FUNCTIES

Waar de Waddenzee voor veel vogelsoorten een bekende functie heeft in hun flyway, geldt dat in zekere zin ook voor vissen. “Er zijn ruim honderd vissoorten die de Waddenzee gebruiken tijdens een essentieel deel van hun levenscyclus of swimway. De ene doet dat om als juveniel in een relatief beschermde kinderkamer op te groeien (zoals de schol), de andere komt hier als zomergast om zijn foerageergebied te bezoeken (bijvoorbeeld de zeebaars)”, legt Van der Heij uit. Zeker in vergelijking met vogels was vis lange tijd vaak een

Swimway Waddenzee

ondergeschoven kindje, maar daar is volgens de mariene ecooloog de laatste jaren verandering in gekomen. “Vissen werden voorheen vaak puur als voedselbron voor vogels gezien, maar tegenwoordig is er meer aandacht voor het leven onder water aan sich. Je ziet de focus dan ook verschuiven van visserijbeheer naar visstandbeheer.”

MENSELIJKE INVLOEDEN

Dat is hard nodig ook, want de visstand van de Waddenzee kan wel een stevige duw in de rug gebruiken. “Het gaat echt niet goed. De huidige situatie is niet te vergelijken met die van zo'n vijftig jaar geleden. De aantallen dalen niet alleen, vissen worden gemiddeld kleiner en de echt grote exemplaren zijn grotendeels verdwenen”, stelt Van der Heij onomwonden. De mens heeft hierin een grote rol gespeeld. Zo heeft de aanleg van dijken en dammen de trekroutes van vis doorsneden. Ook zandsuppleties, baggerwerkzaamheden, geïntensiverde visserij en stijgende zeewatertemperaturen onder invloed van klimaatverandering hebben invloed op de visstand van de Waddenzee. “Hoe groot de invloed van de verschillende factoren is en wat de mechanismen zijn, is vaak niet goed duidelijk. Dat maakt het extra lastig om de vinger op de zere plek te leggen. Dit project is een mooie eerste stap om de benodigde informatie boven water te krijgen”, zegt Van der Heij enthousiast.

‘Swimway Waddenzee is bedoeld om het onzichtbare zichtbaar te maken zodat we beter weten wat er onder water gebeurt’

NETWERK ONTVANGERS

Het project heeft na een moeizame start in 2020 vanwege corona – de promovendi die op de vijf deelprojecten zitten komen grotendeels uit het buitenland – dit jaar pas echt vleugels gekregen. “Het netwerk van ontvangers in de Westelijke Waddenzee is bijvoorbeeld geïnstalleerd – onder andere aan boeien langs de vaargeul. Daarmee kunnen we de bewegingen registreren van vissen die operatief zijn voorzien van akoestische zenders (ruwe haai, zeebaars, diklipharder en Atlantische forel). Zo krijgen we de patronen steeds beter in beeld en begrijpen we wat die vis op het wad aan het doen is.” Aan het eind van het project hoopt Van der Heij ook budget te realiseren voor het oostelijk deel van de Waddenzee, zodat daar in de toekomst ook data kunnen worden verzameld. “Het is de bedoeling dat het onderzoek na afloop van het project doorgaat in de een of andere vorm. Want dan kun je pas zien of de adviezen die uit de deelprojecten van Swimway Waddenzee rollen in de praktijk ook daadwerkelijk resultaten opleveren.”

ZO VOLLEDIG MOGELIJK

Vissen die de Waddenzee uit zwemmen – naar de Noordzee dan wel het binnenwater – verdwijnen volgens Van der Heij niet per se uit beeld. “De ruwe haaien krijgen bijvoorbeeld een data storage tag (deze meet continu de zwemdiepte, temperatuur en het zoutgehalte) die na

Wouter van der Heij, projectleider Swimway Waddenzee.

FOTO: MERLJN TORENSMA

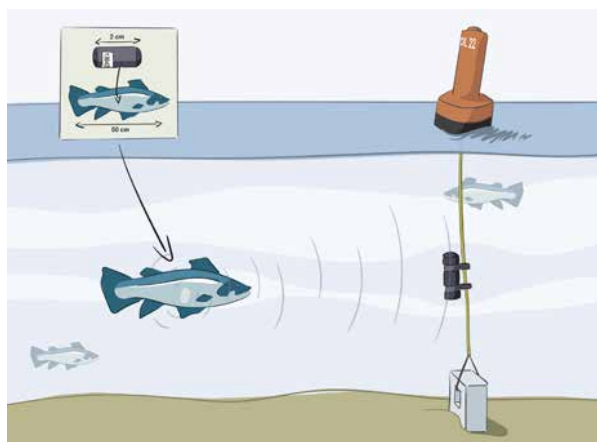
» ONDERZOEKERS, BEHEERDERS EN BELANGENORGANISATIES

Het project Swimway Waddenzee – dat deel uitmaakt van het koepelproject Waddentools – is een initiatief van het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, Rijksuniversiteit Groningen, Wageningen Marine Research en de Waddenvereniging. Daarnaast zijn Rijkswaterstaat en Sportvisserij Nederland bij het project betrokken – de laatste onder meer via het taggen van ruwe haai en zeebaars. Het project wordt financieel gesteund door het Waddenfonds, Ministerie van LNV en de provincies Groningen, Friesland en Noord-Holland.

een ingestelde tijd loslaat en dan al zijn gegevens via een satelliet verstuurt. En voor de Belgische kust ligt ook een netwerk van ontvangers, dus een zeebaars die op weg is naar of terugkomt uit Het Kanaal wordt daar eveneens gedetecteerd. Bovendien werken we samen met andere vismigratieprojecten in de regio – zoals Ruim baan voor Vis 2.0, Vissen voor Verbinding, Eems-vissen in Beeld 2.0 en de Vismigratierivier – die zich richten op de barrières die vissen tegenkomen op hun route van zoet naar zout water en andersom. Zo brengen we de trekroutes en levenscycli van vissen zo volledig mogelijk in beeld.”

Abonneer je via swimway.nl/nieuws op de nieuwsbrief en blijf zo op de hoogte van de vorderingen van dit bijzondere project

De huidige – zeer beperkte – monitoring van vissen in de Waddenzee is met de plaatsing van een groot netwerk van ontvangers in het westelijk deel aanzienlijk uitgebreid.

» VIJF DEELPROJECTEN

Swimway Waddenzee onderzoekt wat de bottlenecks zijn voor vis in de Waddenzee en hoe daar door middel van beheer iets aan kan worden gedaan. Dit wordt gedaan door te kijken naar hoe vissen gebruikmaken van de Waddenzee en soms door te experimenteren met maatregelen en beheer. De resultaten van het onderzoek kunnen bijdragen aan toetsing en verbetering van beheer, met als doel het leefgebied in de Waddenzee voor vis te verbeteren. Het onderzoek is opgesplitst in vijf deelprojecten die focussen op vijf belangrijke vragen over vis in de Waddenzee.

RANDEN VAN HET WAD: Bij vismonitoring in de Waddenzee worden traditioneel vooral de grote geulen geïventariseerd, maar de randen van het wad (kwelders en dijken) zijn voor jonge vissen waarschijnlijk ook van groot belang. Experimenten met verschillende vormen van begrazing, waterbeheer en inrichting moeten uitwijzen wat voor vissen het gunstigst is.

SCHELPDIERBANKEN: Van nature komen er schelpdierbanken voor in de Waddenzee. Deze bieden voedsel en beschutting aan jonge vissen. Door ziekten en visserij is het aantal banken en riffen decennialang sterk teruggelopen, maar er is natuurlijk herstel gaande. Onderzocht wordt hoe dit herstel kan worden ondersteund en wat dit betekent voor vissen.

PELAGISCHE VIS: Pelagische, schoolvormende vissoorten zoals de zandspiering, haring en sprot blijven vaak onderbelicht in onderzoeken, terwijl deze soorten samen in totaal veel meer kilogrammen vis leveren dan de bodemvissen. Deze in het open water zwemmende vissen dienen als voedsel voor visetende vogels als sterns en meeuwen, maar ook voor zeehonden. Daarom wordt onderzocht hoe schoolvormende vissen de Waddenzee gebruiken.

GROTE VISSEN: Onduidelijk is welke functie de Waddenzee heeft voor grotere vissen zoals Atlantische forel, diklippharder, zeebaars en ruwe haai. Door deze een zender mee te geven, wordt duidelijk hoe en wanneer deze soorten de Waddenzee gebruiken. Dat biedt in de toekomst mogelijk handvatten om het aantal grote vissen weer te laten toenemen.

TOEKOMSPERSPECTIEF: Het onderzoek naar de vragen over vis in de andere deelprojecten geeft nieuwe inzichten in de functie van de Waddenzee voor de onderzochte vissoorten. Zo ontstaat een beter inzicht in hoe het huidige beheer van de Waddenzee bijdraagt aan de functies die het gebied heeft voor die vissoorten in verschillende levensstadia. Centraal doel is om te kunnen bepalen welke processen en habitats de meest kritische knelpunten vormen voor vis in de Waddenzee.

GERICHTE MAATREGELEN

Met alle verzamelde informatie wordt een model ontwikkeld dat de specifieke bijdrage van (nieuwe) beheermaatregelen op de visstand van de Waddenzee kan analyseren. “Processen zoals groei, sterfte en voortplanting worden gestuurd door factoren die sterk kunnen variëren. Denk bijvoorbeeld aan temperatuur, voedsel of de aanwezigheid van een bepaalde leefomgeving”, licht Van der Heij toe. “De sleutel tot het begrijpen waarom een soort het goed of slecht doet, ligt dus in het begrip van deze onderlinge processen en de rol die de omgeving daarbij speelt. Door te onderzoeken welke eisen soorten stellen aan hun omgeving en dat te vergelijken met huidige of te verwachten omstandigheden in de Waddenzee, kunnen gerichte maatregelen worden genomen om de visstand te verbeteren.” Daar profiteert ook de hengelsport van. “Wat goed is voor de natuur, is goed voor de sportvisser”, besluit Van der Heij.